

Zákazmi ku kvalite. Vraj

Barbora Mančíková

Takmer všetky súkromné vysoké školy a časť verejných majú problém. Budú musieť prejsť zásadným prerodom alebo zatvoriť brány. Po staraf sa má o to novela vysokoškolského zákona, ktorú pripravil rezort školstva. Konkrétna jej časť týkajúca sa externého štúdia. Minister Ján Mikolaj chce počet prijímaných diaľkových studentov zákonom obmedziť. Tak aby ich bola maximálne polovica z celkového počtu študentov prijatých na denné štúdium.

Zároveň má zákon verejným vysokým školám umožniť legálne spoplatnenie diaľkovej formy štúdia. Ministerstvo deklaruje, že týmito opatreniami chce vyriešiť deformáciu vo vysokom školstve a zvýšiť jeho kvalitu. No neposkytuje žiadne dôkazy a analýzy, že liek je práve limitovanie externého

Ministerstvo si zmyslelo, že problém vysokého školstva sú diaľ'koví študenti

štúdia. Rezort postupuje čisto intuitívne. Do arzenálu ministerstvových argumentov patrí napríklad konštatácia, že „tiež je učiteľ“ a jeho diaľkoví študenti na Žilinskej univerzite sú slabší. Skôr ako za prejav vlastného nedostatku to považuje za symptom typický pre celé školstvo.

Kritérium počtu externistov neprevyšujúceho polovicu počtu denných študentov vylučuje spomedzi „kvalitnejších“ vzdelávacích ústavov deväť z desiatich súkromných vysokých škôl. Ale aj polovicu verejných škôl:

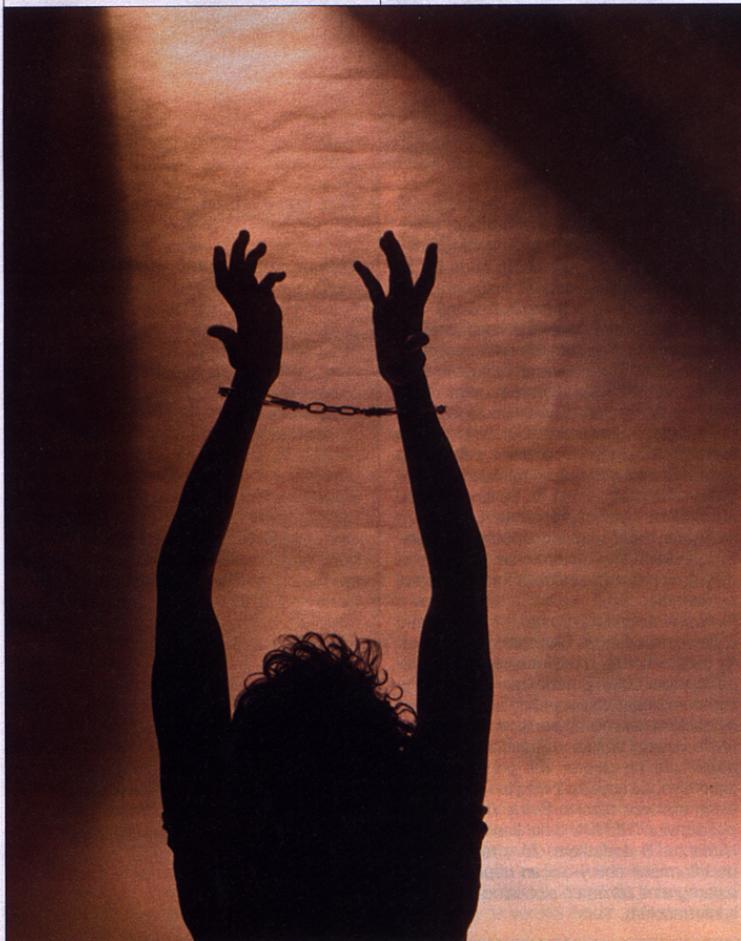
Prešovskú univerzitu, obe školy v Trnave i obe v Nitre, bystricú Univerzitu Mateja Bela, Trenčiansku univerzitu Alexandra Dubčeka, Katolícku univerzitu v Ružomberku, ako aj školu v Komárne. Tie budú musieť zmeniť doterajšie pomery a počnúc akademickým rokom 2008/09 pri prijímačkách rešpektovať pomer aspoň dvoch denných študentov na jedného diaľkového.

NIŽŠIA KVALITA. J. Mikolajovi sa nepáči, že súkromné vysoké školy vznikajú, respektíve vznikali „účelovo“. Lebo môžu spoplatniť externé štúdium. Náklady na ň sú nižšie ako náklady na denné štúdium, takže súkromným vysokým školám to prináša väčší zisk, tvrdí. Podľa jeho názoru, ak má škola iba externých študentov, nemá charakter vysokej školy a nemôže na svojej pôde rozvíjať vedeckú činnosť. Automaticky tak predpokladá, že škola by mala mať ambíciu robiť výskum a vychovávať vedcov, i keď ide o inštitúciu vzdelávajúcu trebárs manážarov, bohoslovcov alebo kriminalistov.

Poukázanie na diaľkových študentov ako na tých, ktorí ľahko priemer dolu, sa môže spájať s predstavou, že na túto formu štúdia nastupujú tí, ktorých nezobrali na denné štúdium. A tak si chcú diplom takpovediac kúpiť. No napríklad minuloročné hodnotenie vysokých škôl, ktoré robila Akademická rankingová a ratingová agentúra (ARRA), koreláciu medzi nízkou kvalitou a počtom externistov neukazuje. I keď je pravda, že v hodnotení chýbajú súkromné školy, ktoré vznikli pomerne nedávno. No výsledky prinášajú kontrapríklad v skupine spoločenskovednych fakult, kde opäť zvíťazila trnavská fakulta zdravotníctva a sociálnej práce, ktorá má sedemdesiatpäť percent zo študentov externistov. Celkovo má Trnavská univerzita len o päťsto študentov viac na dennom štúdiu (3 725) ako na externom. Jej rektor Martin Mišút hovorí, že plnia momentálnu spoločenskú objednávku, napríklad zvyšovanie kvalifikácie zdravotných sestier.

Rektor Vysokej školy bezpečnostného manažérstva v Košiciach Marián Mesároš zdôrazňuje, že jeho škola vznikla s novým študijným programom, ktorý absentoval a bol potrebný. Nekonkurujeme verejným vysokým školám, tvrdí. K externistom má vyhnaný názor. Súhlasí, že nie je možné vedecky pracovať len s diaľkami. No Alena Daňková, rektorka súkromnej Vysokej školy medzinárodného podnikania ISM Slovakia v Prešove, o takýchto študentoch hovorí: „Externisti majú väčší pocit zodpovednosti, sú cieľavedomí a majú skúsenosti z praxe. Hoci ak by sme to merali cez známky, môže sa ukázať niečo iné, keďže majú aj iné povinnosti. Ale práve prístupom k štúdiu a skúsenosťami sú pre nás prinos.“

KVÓTY. TREND oslovil verejné i súkrom-

Vysokoškolský zákon

né školy, aby sa opýtal, čo na obmedzenie počtu externistov hovoria. Z tých, ktorí odpovedali, desať rektorov štátom zriadených škôl s návrhom súhlasilo, štúria dali menej jednoznačné stanovisko. Jednohlasné nie prišlo z privátneho tábora, kde navrhované kvóty spĺňa len malá Bratislavská medzinárodná škola. Ďalšia – Vysoká škola manažmentu v Trenčíne – by tiež nemala mať problém. Dnes len veľmi tesne prekračuje navrhovaný limit. No jej rektor Branislav Lichardus je aj tak kritický. Takéto obmedzenie podľa neho nerieši kvalitu externého vzdelávania. Naopak tvorí prekážku pre celozivotné vzdelávanie a doplnenie kvalifikácie popri zamestnaní.

Potenciálni externisti majú dobré dôvody na túto formu štúdia. Keď ich školy odmietnu prijať z dôvodu naplnenia kvóty, budú hľadať alternatívnu. „Limitovaním počtu externých študentov môže nastaviť ešte výraznejší odchod záujemcov o vysokoškolské vzdelanie do zahraničia,“ piše sa v stanovisku, ktoré TRENDU príšlo z Vysokej školy ekonomie a manažmentu verejnej správy v Bratislave. Tým by sa podporoval intelektuálny rozvoj v iných krajinách, a nie na Slovensku. Útočisko by sa dalo nájsť aj vo vzdelávacích inštitúciach z iných štátov Európskej únie, ktoré by si otvorili na Slovensku pobočku. Podľa európskej legislatívy to môžu urobiť bez toho, aby sa na nich vzťahoval tuzemský zákon.

Renáta Králiková, ktorá sa v Inštitúte pre dobre spravovanú spoločnosť zaobráva vysokým školstvom, oponuje, že kvalita sa generuje súťažou. A to, čo navrhuje ministerstvo školstva, nie je súťaž, ale regulácia. Navyše regulácia postihujúca súkromný sektor. Verejne vysoké školy pritom majú činnosť zabezpečenú, majú od štátu garanciu. Súkromné musia o študenta bojať. M. Mesároši si myslí, že takto navrhovaná novela v parlamente neprejde. Osobne je to, aby jeho škola poplatky od študentov nevyberala. Chce štátu dotáciu. „Ale ak štát nie je partner, neposkytuje dotáciu, nech ani neobmedzuje počty študentov,“ podotýka.

SPOPLATNENIE. Minister školstva si myslí, že o pár rokov na súkromných škôlach nebude toľko externistov, lebo časť prevezmú verejnú ustanovizne. „Trh bol zdeformovaný, súkromné smeli a verejné nesmeli vyberať poplatky,“ hovorí. Kým pripravovaná novela na jednej strane zavádza reguláciu, v oblasti poplatkov prináša prvky voľného trhu. Verejné školy majú dostať možnosť spoplatniť externé štúdiu podľa vzoru tých súkromných. Výšku poplatkov ministerstvo určovať nechce. Verejné školy si musia samy zvážiť, či sa im splati začať vyberať školné. Externisti na súkromných škôlach platia od 25-tisíc do 60-tisíc korún za rok.

Bývalý rektor Univerzity Komenského, dnes predseda parlamentného výboru pre vzdelanie Ferdinand Devínsky (SDKU-DS) tvrdí, že spoplatnenie len externého štúdia navrhovaným spôsobom je nesystémová zmena a nemožno s ňou súhlasíť. Navyše, ne-

Problémové verejné školy

(počty študentov v roku 2006/2007)

	Denní	Externí
UMB B. Bystrica	8 055	7 944
UKF Nitra	7 559	5 552
KU Ružomberok	4 830	6 777
Prešovská univerzita	7 136	4 134
SPU Nitra	6 381	3 632
Tmavská univerzita	3 725	3 322
UCM Trnava	3 509	2 824
Trenčianska univerzita	3 555	2 573
UJS Komárno	990	1 114

Pozn.: Kvótu nesplňajú všetky súkromné školy s výnimkou

Bratislavskej medzinárodnej školy.

PRAMEŇ: Ministerstvo školstva SR

navrhuje sa žiadna záchytná sociálna sieť pre tých, ktorí budú musieť podľa nového platiť. Nie všetci externí študenti dnes platia a nie všetci si to môžu dovoliť, pripomína. Možnosť vyberať poplatky má i ďalší hľáčik – škola sa bude musieť zrieckuť štátnej dotácie. A na tom môže zámer novely stroskotať. Martin Kanovský, pedagóg učiaci na súkromnej aj verejnej vyskej škole, podočká, že pre verejne vysoké školy, hľavne pre tie, kde je silné zastúpenie diaľkarov, predstavujú externisti významny, až takmer jediný zdroj dodatočných príjmov. Dostávajú na nich štátu dotáciu a súčasne pomocou rôznych právnych kľúček od nich vyberajú poplatky za štúdium. Myšli si, že takéto školy sa budú snažiť nepriťať do dotáciu a zároveň budú nadáľ vyberať od študentov peniaze. „Študent, ktorý platí dosiaľ, bude ticho. Chce diplom, a zaplatí zaň trebať párkrát po 20-tisíc bude pre neho priechodnejšie, ako mať problémy v škole,“ hovorí. Pripomína, že funguje aj taký systém, že pedagógovia dostávajú na „nepripracovateľných“ študentov tipy a vylúčujú ich zo školy pod zámienku vedomostnej nespôsobilosti. A tomu sa nebude dať zabrániť, dodáva M. Kanovský.

Doterajšiemu kľúčkovaniu v zákonoch tak nová verzia vysokoškolského zákona nezabráni. Naopak podnietí vznik nových právnych trikov. Postará sa o to napríklad definícia diaľkového štúdia. Ministerstvo chce, aby bolo denné štúdium pokryté týždenne minimálne osemnásťimi hodinami priameho kontaktu medzi pedagógom a študentom, do čoho sú zahrnuté napríklad konzultačné hodiny. Dnes dokážu verejné školy denným študentom zabezpečiť 20- až 30-ho-

dinový kontakt s učiteľmi. A majú tendenciu tento rozsah skôr znižovať, pretože na intenzívnejšiu vyučbu nemajú finančné ani personálne kapacity. Na druhej strane sú súkromné školy, ktoré aj externistom venujú do týždňa neraz i 15 hodín.

Inými slovami, existujú školy, kde už dnes externé štúdium z hľadiska rozsahu vyučby len tesne nesplňa definicu denného vzdelávania. A naopak. To je priestor na obidve zákonu. Stačí, keď externisti akože prídu na pár konzultácií, a sú z nich denní študenti. Na ktorých škola berie dotáciu a jej nadácia „dobrovoľné“ príspevky.

POMENOVANIE PROBLÉMU. Myšlienka, ktorú ministerstvo školstva sleduje – zvýšenie kvality vzdelávania –, tak narázia na nesprávnu identifikáciu problému. Nemá oporu v analýzach, nevyseveruje, prečo za „kvalitnú“ považuje školu, ktorá má najviac 33 percent externistov z celkového počtu študentov, ale už nie tú, ktorá ich má o percento viac. Postihnutie externého štúdia len zvýší netransparentnosť v tokoch peňazí a obchádzanie zákona.

„Tento návrh zakladá nerovnáky prístup pre externých a denných študentov, obmedzuje prístup študentov k vzdelaniu len preto, lebo sú externí,“ hovorí Vladimír Krčmér, zakladateľ Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, ktorá má više šestdesať vyučuje externých študentov. Podľa neho je v novele veľa pozitívnych prvkov a bola by škoda, ak by skončila na Ústavnom súde SR. F. Devínsky cití v novele centralistickejho ducha „a predovšetkým neskryvánou útok na autonómiu vysokých škôl a akademické slobody“. Okrem drobných zlepšení podľa neho celá novela ide proti vysokým školám a ich študentom.

Vysokoškolskému zákonom navyše už historicky chýbajú prvky stabilného legislatívneho prostredia. Zákon je v platnosti päť rokov, v súčasnosti chystaná novelizácia ju je v poradí štrnásťa. A nie posledná. J. Mikolaj TRENDU povedal, že pravdepodobne o dva-tri roky chce prísť s úplne novým zákonom o vysokých školách. Ten by mal prinesť zásadné zmeny. „V tom zákone zrejme stanovíme definície virtuálnych univerzít, univerzít, ktoré budú fungovať iba formou dištančného vzdelávania. Na to treba dosť dlhý čas. Treba to vymyslieť a prípraviť,“ dodáva. ■

Ďalšie zmeny v zákone

- Centrálny register zabezpečí prehľad o garantom študijných programov na vysokých školách a o študentoch.
- Súkromné školy budú musieť mať orgány akademickej samosprávy s kompetenciemi obdobnými ako na verejných školách.
- O výške štipendia a kritériach na jeho poskytnutie bude rozhodovať škola, nie štát.
- Doktorandi by nemali mať odmenu v podobe mzdy, ale nezdaniteľného štipendia.
- Majetok štátu sa má preniesť na vysoké školy.
- Správna rada, bude po prerokovaní v akademickom senáte schvaľovať rozpočet verejnej vyskej školy.
- Zmení sa členenie vysokých škôl na univerzitné a ostatné. Zruší sa kategória výskumná univerzita.

(bm)